

**LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. IX-2112
33, 40¹, 87, 88, 101, 102 IR 103 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO
104³ STRAIPSNIU ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS PRIDĖTINĖS VERTĖS
MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-751 91 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO KODEKSO 2.70 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR
KODEKSO PAPILDYMO 2.70¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOS ĮSTATYMO NR. VIII-1029 17 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 33, 40¹, 87, 88, 101, 102 ir 103 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 104³ straipsniu įstatymo projektas (toliau – MAĮ projektas) parengtas atsižvelgiant į Dvidešimt pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2026 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. XV-1157 „Dėl Dvidešimt pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 120 punkte nurodytą priemonę („120. Dėsime ypatingas pastangas, kad būtų užkirstas kelias PVM grobstymui, ir griežtinsime atsakomybę už šešėlinę veiklą. Stiprinsime kontroliuojančių įstaigų pajėgumus, diegsime išmaniosios kontrolės priemones, didinsime baudas. Ugdysime visuomenės nepakantumą šešėlinei ekonomikai“).

Įstatymo projekto uždaviniai: a) tobulinti Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) 40¹ straipsnyje jau įteisintą teisinį mechanizmą, kurio pagrindu atitinkamus teisės pažeidimus, administracinius nusižengimus, nusikalstamas veikas padarę asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų; b) nustatyti naujas neigiamas teises, ekonomines-finansines pasekmes asmenims, kurie MAĮ 40¹ straipsnio pagrindu yra (buvo) pripažinti neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų; c) įteisinti naujas neigiamas teises, ekonomines-finansines pasekmes asmenims, kurie netinkamai vykdo savo mokesčines prievole.

Kartu su MAĮ projektu teikiami šie lydimieji įstatymų projektai (toliau kartu – Įstatymų projektai): Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 91 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – PVMĮ projektas), kuriame atliekami redakciniai pakeitimai (nustatoma, kad pridėtinės vertės mokesčio skirtumo suma gali būti grąžinta MAĮ nustatyta tvarka), Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.70 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 2.70¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – CK projektas), kuriame pateikiama aktualios išimties taikymo nuostata (nustatoma, kad juridinio asmens, jo padalinio ar filialo veikla gali būti apribota (sustabdyta) tik įstatymuose nustatytais pagrindais), ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 17 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – ABTĮ projektas), kuriame nurodoma, kad administraciniai teismai taip pat nagrinėja ir mokesčių administratoriaus prašymus laikinai apriboti juridinio asmens veiklą MAĮ nustatytais pagrindais.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Mokesčių politikos departamento (direktorė Jūratė Laurikėnaitė) Mokesčių ir muitų administravimo skyriaus (vedėja Ramunė Fabijonavičiutė) patarėjas Egidijus Vizgirda (tel. +370 690 31 986) kartu su Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Teisės departamento (direktorė Rasa Virvilienė) vyresniuoju patarėju Romu Karmaza (tel. +370 5 266 8209, el. p. romas.karmaza@vmi.lt) ir Teisės departamento Mokesčių administravimo ir teisės skyriaus patarėja Natalja Pankauskiene (tel. +370 5 268 7532, l. p. natalja.pankauskiene@vmi.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

3.1. MAĮ 40¹ straipsnyje nustatyta, kokias teisiškai reikšmingas aplinkybes konstatavus (teisės pažeidimai, administraciniai nusižengimai, nusikalstamos veikos finansų, ekonomikos, darbo teisės srityje; šių teisiškai reikšmingų aplinkybių konstatavimas įsigaliojusiais kompetentingų institucijų (pareigūnų) sprendimais) asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, tačiau šis teisinis mechanizmas galėtų (turėtų) būti tobulinamas, nustatant naujas teisiškai reikšmingas aplinkybes, kurių pagrindu asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų.

3.2. Tiek MAĮ, tiek ir kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose šiuo metu jau numatyta, kokias neigiamas teisinės, ekonominės-finansinės pasekmes sukelia teisiškai reikšminga aplinkybė, kad asmenys MAĮ 40¹ straipsnio pagrindu yra (buvo) pripažinti neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, tačiau šių neigiamų pasekmių sąrašas galėtų (turėtų) būti plečiamas naujomis neigiamomis pasekmėmis.

3.3. Šiuo metu mokesčių teisėje nėra įteisintas teisinis mechanizmas, kurio pagrindu galėtų (turėtų) būti laikinai ribojama juridinio asmens veikla.

3.4. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.170–4.197 straipsniuose įteisinta hipoteka, o CK 4.176 straipsnyje nustatyta, kad „valstybės reikalavimams, atsirandantiems iš mokesčių (...) teisinių santykių, užtikrinti hipoteka nustatoma mokesčių administratoriaus (...) sprendimu. Šiame sprendime nurodomas daiktas, kuriam nustatoma priverstinė hipoteka, skolininkas – šio daikto savininkas, priverstinės hipotekos nustatymo pagrindas, priverstinės hipotekos terminas ir reikalavimo suma.“

MAĮ 95 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta, kad hipoteka ar įkeitimas laikomi mokestinės prievolės įvykdymo užtikrinimo būdu. MAĮ 103 straipsnyje nustatyta, kad mokesčių administratorius turi teisę priimti sprendimą dėl mokesčių mokėtojo turto priverstinės hipotekos (įkeitimo) nustatymo, nustatytos hipotekos įregistravimo procedūros, tačiau šiame MAĮ straipsnyje *nėra apibrėžti teisiniai pagrindai*, kuriems esant mokesčių administratorius turi teisę priimti sprendimą dėl mokesčių mokėtojo turto priverstinės hipotekos (įkeitimo) nustatymo, kas teisiškai apriboja mokesčių administratoriaus galimybes praktiškai taikyti MAĮ 103 straipsnyje nustatytus mokesčių administratoriaus įgaliojimus.

3.5. CK 2.70 straipsnyje nustatyti juridinio asmens likvidavimo juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva pagrindai ir tvarka, tačiau šiame CK straipsnyje nenustatyta, kad juridinis asmuo gali būti likviduojamas ir tais atvejais, kai mokesčių administratorius kreipiasi dėl juridinio asmens likvidavimo MAĮ nustatytais atvejais.

4. Įstatymų projektuose siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

4.1. Siūloma tobulinti MAĮ 40¹ straipsnyje įteisintą teisinį mechanizmą, kurio pagrindu asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų

4.1.1. Kiek tai susiję su aktualių mokesčių įstatymų pažeidimais, mokesčių administratorius savo praktikoje yra nustatęs, kad dalis mokesčių mokėtojų atitinkamus mokesčių įstatymų pažeidimus padaro tyčia, siekdama gauti konkrečią mokestinę naudą.

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, MAĮ 40¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte siūloma nustatyti, kad asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, kai įsigaliojusiu kompetentingos institucijos (pareigūno) sprendimu tokiam asmeniui paskirta bauda už nustatytus mokesčių vengimo ir (ar) slėpimo atvejus (kai mokestinės prievolės apskaičiuojamos taikant MAĮ 69 straipsnio 1 dalyje, MAĮ 70 straipsnyje, taip pat Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje ar 32 straipsnio 6 dalyje nustatytas priemonės) ir dėl bent vieno iš padarytų šių pažeidimų buvo apskaičiuota daugiau kaip 15 000 eurų mokesčių.

4.1.2. Skirtingose teisės šakose (baudžiamojoje teisėje, administracinėje teisėje, mokesčių teisėje) yra įteisintas ir praktiškai taikomas principas, kad asmuo laikomas sistemingai atitinkamus teisės pažeidimus, administracinius nusižengimus, nusikalstamas veikas darančiu asmeniu, jeigu per

Lietuvos Respublikos įstatymuose (Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (toliau – ANK), MAĮ) nustatytus terminus toks asmuo padaro pakartotinius teisės pažeidimus¹, administracinius nusižengimus, nusikalstamas veikas. Padarius pakartotinius teisės pažeidimus, administracinius nusižengimus, nusikalstamas veikas, įstatymuose dažniausiai nustatytos didesnės sankcijos (kvalifikuotos sudėty).

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, MAĮ 40¹ straipsnyje taip pat siūloma nustatyti, kad asmuo yra (turi būti) pripažįstamas neatitinkančiu minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, kai įsigaliojusi kompetentingos institucijos (pareigūno) sprendimu tokiam asmeniui paskirta bauda už MAĮ 40¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte padarytą mokesčių teisės pažeidimą, padarytą pakartotinai. Šiuo atveju asmens pripažinimui neatitinkančiu minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų neturės reikšmės, kokią nesumokėtų mokesčių sumą nustatys mokesčių administratorius.

4.1.3. Praktikoje nustatoma atvejų, kai asmenys atitinkamas lėšas, gautas kaip Europos Sąjungos paramą, panaudoja ne pagal paskirtį. Manytina, kad toks pažeidimas galėtų (turėtų) būti vertinamas ir pagal MAĮ, kai verslo atstovai elgiasi netinkamai, nesilaikydami nustatytų sąlygų, tokiu būdu darydami žalą sąžiningų verslininkų, kurie negalėjo pasinaudoti tam tikra parama, atžvilgiu. Atitinkamai mokesčių administratorius, gavęs kompetentingos institucijos (pareigūno) įsigaliojusį sprendimą dėl netinkamai panaudotų Europos Sąjungos lėšų, subjektus, kurie netinkamai panaudojo Europos Sąjungos paramą, įtrauktų į mokesčių mokėtojų, kurie neatitinka minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, sąrašus.

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, MAĮ 40¹ straipsnyje siūloma nustatyti, kad asmuo yra (turi būti) pripažįstamas neatitinkančiu minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, kai įsigaliojusi kompetentingos institucijos (pareigūno) sprendimu buvo pripažinta, kad asmuo Europos Sąjungos lėšas panaudojo ne pagal paskirtį.

4.1.4. MAĮ 40¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, kai juridiniam asmeniui arba individualia veikla užsiimančiam fiziniam asmeniui įsigaliojusi kompetentingos institucijos (pareigūno) sprendimu buvo paskirta „bauda už juridinio asmens vadovo ar kitų *atsakingų* asmenų arba individualia veikla užsiimančio asmens privačių poreikių tenkinimą juridinio asmens lėšomis arba su individualia veikla susijusiomis lėšomis“.

Mokesčių administratorius savo praktikoje yra nustatęs atvejų, kai juridinio asmens lėšomis arba su individualia veikla susijusiomis lėšomis yra tenkinami ne tik juridinio asmens vadovo ar kitų *atsakingų* asmenų arba individualia veikla užsiimančių asmenų, bet ir *kitų asmenų* (pvz., akcininkų, akcininkams artimų asmenų) privatūs poreikiai. Vertinant akcininkų privatiems poreikiams naudojamą turtą, praktikoje jis paprastai būna prabangesnis, reikšmingesnės vertės, todėl MAĮ 40¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte tikslinga nustatyti analogiškas teises pasekmes tais atvejais, kai juridinio asmens lėšomis arba su individualia veikla susijusiomis lėšomis yra (buvo) tenkinami *kitų asmenų* privatūs poreikiai.

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, MAĮ 40¹ straipsnyje siūloma nustatyti, kad asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, kai juridinio asmens lėšomis arba su individualia veikla susijusiomis lėšomis yra (buvo) tenkinami ir kitų asmenų privatūs poreikiai.

4.1.5. Kiek tai susiję su aktualiais administraciniais nusižengimais, kuriuos padarę asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, MAĮ 40¹ straipsnio 1 dalies 4 punkte yra pateiktas baigtinis sąrašas administracinių nusižengimų, kuriuos padarę asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų (su sąlyga, kad tokiam asmeniui įsigaliojusi kompetentingos institucijos sprendimu buvo paskirta 1 500 eurų ar didesnė bauda).

Siūlytina papildyti MAĮ 40¹ straipsnio 1 dalies 4 punktą nauju ANK 515 straipsniu „Tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimas“.

¹ Padarius mokesčių teisės pažeidimus, senaties terminas yra 3 metai.

Šie administraciniai nusižengimai yra reikšmingi ne tik politiniu atžvilgiu, bet ir verslo požiūriu, nes tarptautinių sankcijų pažeidimai sietini su dalies verslo subjektų sąmoningu pasirinkimu gauti pajamų, bendradarbiaujant su kontrahентаis, kai tokia veikla pažeidžia tarptautinių sankcijų reikalavimus².

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, MAĮ 40¹ straipsnio 1 dalies 4 punkte siūloma nustatyti, kad asmenys yra (turi būti) pripažįstami neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų ir tais atvejais, kai kompetentingos institucijos (pareigūno) įsiteisėjusiu sprendimu asmeniui buvo paskirta 1 500 eurų ar didesnė bauda už ANK 515 straipsnyje nustatytą administracinį nusižengimą.

4.2. Siūloma plėsti neigiamų teisinių, ekonominių-finansinių pasekmių sąrašą įtraukiant asmenis, kurie MAĮ 40¹ straipsnio pagrindu buvo pripažinti neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų

4.2.1. MAĮ 87 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad, taikant tam tikras išimtis, „mokesčio permoka gražinama per 30 dienų po rašytinio prašymo grąžinti mokesčio permoką gavimo dienos“.

Tikslinga plėsti neigiamų pasekmių sąrašą asmenims, kurie MAĮ 40¹ straipsnio pagrindu yra (buvo) pripažinti neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, todėl siūloma MAĮ 87 straipsnyje nustatyti, kad tais atvejais, kai „mokesčių mokėtojas, kuris šio Įstatymo 40¹ straipsnyje nustatyta tvarka pripažintas neatitinkančiu minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, mokesčio permokos grąžinimą gali inicijuoti ne anksčiau kaip praėjus 6 mėnesiams nuo permokos susidarymo dienos, pateikdamas mokesčių administratoriui prašymą grąžinti mokesčio permoką. Mokesčių administratorius grąžina mokesčio permoką per 30 dienų po visų dokumentų gavimo dienos. Kai mokesčių administratorius pareikalauja, kad mokesčių mokėtojas pateiktų papildomus dokumentus, 30 dienų terminas skaičiuojamas nuo kitos dienos po visų pareikalautų dokumentų gavimo dienos“.

Pažymėtina, kad iš esmės analogiškos priemonės jau nustatytos Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatyme, todėl minėti MAĮ pakeitimai tik praplės šiuo metu jau įteisintų poveikio priemonių ratą, tačiau nesukurs absoliučiai naujo teisinio reglamentavimo. Siūlomais teisinio reglamentavimo pakeitimais nesiekama užkardyti įskaitymų galimybių, nes tokiu atveju galimai dirbtinai būtų apskaičiuojamos papildomos palūkanos ir sunkinama mokesčių mokėtojų padėtis, nors mokesčių mokėtojas apskaitoje turi neįskaitytų ir nesugrąžintų mokesčių permokų.

4.2.2. MAĮ 88 straipsnyje nustatyta, kad MAĮ nustatytais atvejais ir tvarka mokesčių administratorius turi teisę mokesčių mokėtojų turimą mokestinę nepriemoką atidėti arba išdėstyti dalimis. Šiuo atveju mokesčių administratorius su mokesčių mokėtoju sudaro mokestinės paskolos sutartį, o mokesčių mokėtojas jo mokestinės nepriemokos atidėjimo ar išdėstymo dalimis laikotarpiu moka atitinkamas palūkanas.

Siekiant nustatyti naujas neigiamas teises, ekonomines-finansines pasekmes asmenims, kurie MAĮ 40¹ straipsnio pagrindu yra (buvo) pripažinti neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, ir tiems asmenims, kurių veikla buvo apribota MAĮ 104³ straipsnio pagrindu, taip pat užtikrinti tinkamą mokestinių prievolių įvykdymą, siūloma MAĮ nustatyti, kad tais atvejais, kai šie asmenys savo mokestinę nepriemoką siekia atidėti arba išdėstyti dalimis, privalomai turi būti pareikalauta CK nustatyta tvarka užtikrinti mokestinės nepriemokos sumokėjimą įkeitimu, hipoteka, laidavimu ar garantija.

4.3. Laikinas juridinio asmens veiklos ribojimas

Mokesčių mokėtojai, piktnaudžiaudami jiems suteiktomis teisėmis ir pareigomis, nerandami mokesčių administratoriaus pareigūnų, nevykdo teisėtų mokesčių administratoriaus pareigūnų reikalavimų, nevykdo mokesčių administratoriaus nurodymų, kas užkerta kelią tinkamam ir efektyviam mokesčių administratoriaus funkcijų vykdymui. Tokiais atvejais būtina ieškoti papildomų, alternatyvių toms, kurias mokesčių administratorius jau turi ir praktiškai taiko, priemonių, kurios padėtų mokesčių administratoriui pritaikius tam tikras poveikio priemones tinkamai įvykdyti įstatymo iškeltus uždavinius bei funkcijas, pvz., šiuo atveju kalbama apie laikiną juridinių asmenų

² Mokesčių administratoriaus duomenimis, nuo 2021 metų iš viso buvo surašyti 3 699 administracinių nusižengimų protokolai pagal ANK 515 straipsnį, kas reiškia, kad tam tikram verslo segmentui nėra reikšminga laikytis tarptautinių sankcijų reikalavimų.

veiklos apribojimą, kuris išnyktų, mokesčių mokėtojai pašalinus aplinkybes, trukdančias mokesčių administratoriaus pareigūnui tinkamai vykdyti savo funkcijas (pvz., mokesčių mokėtojas atvyktų pas mokesčių administratorių, įvykdytų mokesčių administratoriaus nurodymą pateikti dokumentus, įvykdytų kitas savo, kaip mokesčių mokėtojo, pareigas).

Šiuo metu Lietuvos teisinėje sistemoje jau yra galiojančios nuostatos, kurios leidžia valstybės institucijoms taikyti laikiną veiklos ribojimą (pvz., BK 52 straipsnis, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 389 straipsnis). Vertinant BK nuostatą, pažymėtina, kad norint, kad teismas galėtų pritaikyti juridinio asmens veiklos apribojimą, būtina sąlyga – juridinio asmens patraukimas baudžiamajon atsakomybėn ir nuteisimas už nusikalstamas veikas. Pagal BPK, juridinio asmens laikinas veiklos ribojimas taikytinas kaip laikina procesinė prievartos priemonė. Pažymėtina, kad BPK 389 straipsnyje aiškiai reglamentuojama, kokiais atvejais šios procesinės priemonės gali būti taikomos, – laikinas juridinio asmens veiklos sustabdymas ar laikinas juridinio asmens veiklos apribojimas skiriamas tuo atveju, kai trauktino baudžiamajon atsakomybėn juridinio asmens veikla gali sukliudyti netrukdomą baudžiamosios bylos procesą, taip pat gali pažeisti ūkininkavimo tvarką, padaryti žalos finansams, gamtai, visuomenės saugumui bei intelektinei nuosavybei.

Pastebėtina, kad ši priemonė praktikoje netaikoma arba taikoma ypač retais atvejais, nes nuolat kyla klausimų dėl priemonės proporcingumo, taikymo pagrįstumo ir kitų svarbių aplinkybių, kurios nustatomos baudžiamajame procese. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad ši priemonė gali būti taikoma tik tada, jeigu yra pradėtas ikiteisminis tyrimas. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad teismų praktikoje bei teisinėje doktrinoje nustatyta, kad baudžiamasis procesas yra kraštutinė priemonė (*ultima ratio*) ginant visuomenę nuo įvairių tvarkos pažeidimų. Todėl, siūlant įtvirtinti laikiną juridinių asmenų veiklos ribojimą, neturima omenyje, kad visais atvejais juridinių asmenų veiklos ribojimas būtų taikomas tik baudžiamajame procese, tikrasis siekis užtikrinti, kad ši poveikio priemonė būtų taikoma užtikrinant mokesčius teisinius santykius (užtikrinti, kad mokesčių mokėtojai negalėtų išvengti mokesčių apskaičiavimo, mokesčių mokėtojas negalėtų dalyvauti įvairiose sukčiavimo schemose ir juo labiau nustačius šiuos atvejus galėtų tęsti šias neteisėtas veiklas, užtikrinti palankesnes sąlygas komercinei veiklai sąžiningiems rinkos dalyviams ir mokesčių mokėtojams). Todėl manytina, kad tokio pobūdžio priemonės įteisinimas teisės doktrinoje yra proporcingas, tinkamas, atgrasantis, jis padėtų kovoti su mokesčių vengimo atvejais, sukčiavimu, piktybiniu mokesčių mokėtojų elgesiu ir panašiai.

Kadangi šiuo metu mokesčių teisėje nėra galimybės laikinai apriboti juridinių asmenų veiklą, o esamos užtikrinimo priemonės bei mokesčių administratoriaus turimos teisės ne visais atvejais padeda užtikrinti tinkamą ir teisingą mokesčių apskaičiavimą, juridiniai asmenys vengia bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi, nevykdo mokesčių administratoriaus nurodymų, siekia išvengti kontrolės veiksmų, teikia ne visą ar klaidingą informaciją, siūlytina numatyti naują priemonę, kuri būtų postūmio priemonė mokesčių mokėtojams įvykdyti visus teisėtus mokesčių administratoriaus reikalavimus bei tinkamai ir laiku bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi.

Laikinas juridinio asmens veiklos ribojimas galimas tik tais atvejais, kai mokesčių mokėtojo veikla daro (gali padaryti) ženkliai žalą biudžetui, o asmens veikla rodo šio asmens didesnę pavojingumą visuomenei: a) juridinis asmuo daro reikšmingus mokesčių įstatymų pažeidimus, kai dėl tokios juridinio asmens vykdomos veiklos yra padaryta arba kyla reali rizika, kad gali būti padaryta ne mažesnė kaip 400 bazinių socialinių išmokų dydžio žala biudžetui ir mokesčių prievolių įvykdymas ar išieškojimas gali būti iš esmės apsunkintas arba tapti neįmanomas; b) kai juridinis asmuo pakartotinai ar tęstinai savo veiksmais ar neveikimu iš esmės apsunkina arba padaro neįmanomą jo mokesčių prievolių apskaičiavimo, deklaravimo ar vykdymo teisingumo patikrinimą.

Teismų įtraukimas į laikino juridinio asmens veiklos stabdymo procedūras leis užtikrinti laikino juridinio asmens veiklos ribojimo teisėtumą, objektyvumą ir pagrįstumą, tinkamai apsaugoti juridinio asmens teises ir teisėtus interesus. Kreipimosi į teismą, teismo sprendimų priėmimo ir vykdymo tvarka *mutatis mutandis* paimta iš BPK 389 straipsnio, kuriame turinio požiūriu reglamentuojami panašaus pobūdžio teisiniai santykiai.

Mokesčių administratoriaus parengtu ir teismo patvirtintu sprendimu juridinis asmuo gali būti įpareigojamas laikinai nutraukti ūkinę, komercinę, finansinę ar profesinę veiklą, įskaitant veiklą per juridinio asmens padalinius bei filialus, šiam juridiniam asmeniui gali būti draudžiama sudaryti naujus ir (ar) vykdyti jau sudarytus sandorius, o kitiems asmenims gali būti draudžiama šiam juridiniam asmeniui tiekti prekes ir (ar) teikti paslaugas, atlikti darbus, išskyrus tuos atvejus, kai juridinis asmuo, kurio veikla sustabdyta, atsiskaito su biudžetu, moka darbo užmokestį, kitus mokesčius, rinkliavas, komunalinius mokesčius, pagal anksčiau sudarytas paskolų, finansinės nuomos (lizingo) ar draudimo sutartis moka nustatyto dydžio įmokas, atsiskaito pagal šio juridinio asmens anksčiau, iki laikino jo veiklos apribojimo, sudarytas turto apsaugos, teisinių ar informacinių technologijų paslaugų teikimo sutartis.

Siekiant atriboti kompetentingų institucijų (mokesčių administratoriaus, prokuratūros) kompetencijas ir galimą procedūrų dubliavimą mokesčių teisėje ir baudžiamojoje teisėje, nustatoma, kad, pradėjus ikiteisminį tyrimą juridinio asmens atžvilgiu, pagal pateiktą mokesčių administratoriaus informaciją teisėsaugos institucijoms, mokesčių administratorius pakartotinai kreipsis į teismą su prašymu panaikinti anksčiau teismo priimtą sprendimą laikinai apriboti juridinio asmens veiklą.

Laikinas juridinio asmens veiklos ribojimas numato laikiną juridinio asmens veiksnumo apribojimą iki to momento, kai bus įvykdyti teisėti mokesčių administratoriaus reikalavimai arba juridinis asmuo pašalins aplinkybes, trukdančias mokesčių administratoriui patikrinti mokesčių mokėtojo veiklą, bet ne ilgiau kaip 180 dienų. Pasibaigus šiam terminui, mokesčių administratorius gali teikti motyvuotą prašymą teismui pratęsti laikiną juridinio asmens veiklos apribojimą terminui, ne ilgesniam kaip 180 dienų.

Kaip minėta, laikinas juridinio asmens veiklos ribojimas gali būti skiriamas tik tais atvejais, kai konkretus juridinis asmuo veikia piktybiškai, sistemingai, o jo veikla daro akivaizdžią žalą biudžeto pajamoms, – tokiam juridiniam asmeniui gali būti skiriamas laikinas (iki 180 dienų) jo veiklos apribojimas su galimybe šį ribojimą pratęsti dar kartą (iki 180 dienų). Jeigu juridinis asmuo per tokį ilgą laiką taip ir nepakeičia savo elgesio, galima teigti, kad MAĮ 104³ straipsnio taikymo tikslai nebuvo pasiekti ir tokiam juridiniam asmeniui turi būti taikoma griežčiausia poveikio priemonė – jo likvidavimas pagal CK 2.70 straipsnio nuostatas. Pažymėtina, kad netgi tuo atveju, kai pagal CK 2.70 straipsnio nuostatas bus inicijuotas juridinio asmens likvidavimas, jis galės būti atšauktas, jeigu juridinis asmuo pateiks įrodymus, kad jis pašalino priežastis, dėl kurių jo veikla buvo apribota³.

Priemonė padės užtikrinti nedrausmingų ir nebendradarbiaujančių mokesčių mokėtojų elgsenos pokytį, skatins tinkamai vykdyti savo pareigas.

4.4. Teisiniai pagrindai, kurių pagrindu mokesčių administratorius turės teisę priimti sprendimą dėl mokesčių mokėtojo turto priverstinės hipotekos (įkeitimo) nustatymo

Siekiant MAĮ aiškiai nurodyti atvejus, kada mokesčių administratorius turi teisę priimti sprendimą dėl mokesčių mokėtojo turto priverstinės hipotekos (įkeitimo) nustatymo, siūloma MAĮ 103 straipsnyje nustatyti, kad tokį sprendimą mokesčių administratorius turi teisę priimti tokiais pat atvejais, kuriais šiuo metu mokesčių administratorius turi teisę areštuoti turtą⁴ MAĮ 101 straipsnyje

³ Žr. CK projekto 1 straipsnio nuostatas.

⁴ Mokesčių administratoriaus duomenimis, 2023–2025 metais mokestinių patikrinimų metu, nustačius riziką, kad mokesčių mokėtojai gali paslėpti, perleisti ar kitokiu būdu prarasti turtą, 57 juridiniams asmenims (toliau šioje išnašoje – JA) buvo pritaikytas turto areštas. Tokiomis priemonėmis siekta užtikrinti mokesčių ir susijusių sumų išieškojimą. Visgi 25 nekilnojamojo turto arešto atvejais nustatyta, kad išieškojimo perspektyvos yra komplikotos – šiose situacijose galimybė atgauti priskaičiuotas sumas jau yra prarasta arba išlieka didelė praradimo rizika, kurią pagrindžia šios aplinkybės: a) 5 JA, kurių nekilnojamasis turtas, kurio vertė 381 tūkst. eurų, buvo areštuotas, jau bankrutavo, todėl pirmumo teisė į šį turtą buvo prarasta. Vienu atveju VMI buvo areštavusi laisvą turtą, o keturiais atvejais turtas VMI arešto metu jau turėjo įregistruotas sutartines hipotekas. Pastaraisiais atvejais priverstinė hipoteka būtų leidusi pretenduoti į lėšų atgavimą taikant antrinę hipoteką; b) 15 JA nekilnojamojo turto arešto atvejais (turto vertė 3,1 mln. eurų) turtas buvo laisvas arba įkeistas sutartine hipoteka, tačiau vėliau (po VMI arešto) buvo pritaikyti areštai kitų kreditorių naudai, kai kuriais atvejais turtas net realizuotas. Galimybė mokestinio patikrinimo metu taikyti priverstinę hipoteką būtų leidusi įregistruoti antrinę hipoteką ir taip padidinti mokestinės nepriemokos atgavimo tikimybę; c) dar 5 atvejais JA nekilnojamojam turtui pritaikytas tik VMI areštas (turto vertė 1,9 mln. eurų) ir kitų apribojimų dar nėra užfiksuota. Visgi iki turto realizavimo momento išlieka neapibrėžtumai dėl galimo šių įmonių bankroto ar naujų kreditorių reikalavimų atsiradimo, kas galėtų neigiamai paveikti mokestinės nepriemokos išieškojimo galimybes.

nustatytais pagrindais, būtent: a) „jeigu mokesčių mokėtojas (...) nesumokėjo mokesčio ir su juo susijusių sumų arba jeigu (...) yra pavojus, kad mokesčių mokėtojas jam priklausantį turtą gali paslėpti, parduoti ar kitokiu būdu jo netekti ir dėl to gali būti sunku arba neįmanoma išieškoti mokesčio ir su juo susijusių sumų“; b) „jeigu (...) nustatoma mokesčių įstatymų pažeidimų ir yra pagrįsta rizika, kad mokesčių mokėtojas jam priklausantį turtą gali paslėpti, parduoti ar kitokiu būdu jo netekti ir dėl to gali būti sunku arba neįmanoma išieškoti mokesčio ir su juo susijusių sumų“.

4.5. Juridinių asmenų veiklos teisinio reglamentavimo išimtis ir juridinių asmenų likvidavimas (CK projektas)

CK išsamiai reglamentuoti aktualūs juridinių asmenų veiklos klausimai, tačiau, atsižvelgiant į aktualias MAĮ projekto pataisas, yra objektyvus poreikis nustatyti aktualaus teisinio reglamentavimo išimtis (nustatyti, kad juridinio asmens, jo padalinio ar filialo veikla gali būti apribota (sustabdyta) tik įstatymuose nustatytais pagrindais).

Kadangi CK 2.70 straipsnyje nustatyti juridinio asmens likvidavimo juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva pagrindai ir tvarka, tačiau šiame CK straipsnyje nenustatyta, kad juridinis asmuo gali būti likviduojamas ir tais atvejais, kai mokesčių administratorius kreipiasi dėl juridinio asmens likvidavimo MAĮ nustatytais atvejais, siūloma CK 2.70 straipsnį atitinkamai papildyti – nustatyti naują teisinį pagrindą likviduoti juridinį asmenį, taip pat detalizuoti aktualias šių nuostatų įgyvendinimo procedūras.

4.6. Administracinių teismų kompetencija (ABTĮ projektas)

Siekiant tinkamai įgyvendinti MAĮ projekto nuostatas dėl mokesčių administratoriaus teisės laikinai apriboti juridinio asmens veiklą, ABTĮ projekte nurodoma, kad administraciniai teismai nagrinėja mokesčių administratoriaus prašymus laikinai apriboti juridinio asmens veiklą MAĮ nustatytais pagrindais.

4.7. Techninio pobūdžio patikslinimai (PVMĮ projektas)

PVMĮ projekte numatyti redakcinio pobūdžio pakeitimai (nustatoma, kad pridėtinės vertės mokesčio skirtumo suma gali būti grąžinta ne pagal konkrečius terminus ir procedūras pagal aktualias Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nuostatas, bet MAĮ nustatyta tvarka).

4.8. Įstatymų projektų įsigaliojimas, įgyvendinimas ir taikymas

Siūlomos šios Įstatymų projektų įgyvendinimo nuostatos: a) Įstatymų projektai įsigalioja 2027 m. gegužės 1 d.; b) iki 2027 m. balandžio 30 d. pradėtos ir neužbaigtos mokesčių administravimo procedūros užbaigiamos vadovaujantis iki 2027 m. balandžio 30 d. galiojusiomis MAĮ nuostatomis.

4.9. Numatomi Įstatymų projektų priėmimo rezultatai

Priėmus Įstatymų projektus, bus: a) nustatyti papildomi kriterijai, kada nesąžiningi mokesčių mokėtojai bus pripažinti neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų; b) nesąžiningi mokesčių mokėtojai patirs papildomų neigiamų pasekmių (praplėstas neigiamų pasekmių sąrašas asmenims, kurie MAĮ 40¹ straipsnio pagrindu pripažinti neatitinkančiais minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų; įteisintas laikinas nesąžiningų juridinių asmenų veiklos apribojimas); c) aiškiai apibrėžus hipotekos taikymo sąlygas, sudarytos teisinės prielaidos efektyviau užtikrinti tinkamą mokestinių prievolių įvykdymą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir priemonės, kurių reikia imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Laukiami Įstatymų projektų teigiami rezultatai aptarti šio aiškinamojo rašto 4.9 papunktyje. Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Poveikio kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

MAĮ projekto nuostatos turės teigiamą įtaką verslo sąlygoms, nes, nesąžiningiems mokesčių mokėtojams patiriant papildomas neigiamas pasekmes, bus sudaromos prielaidos sąžiningai konkurencijai.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams
 Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios
 Priėmus Įstatymų projektus, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Ar Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymuose nustatytų reikalavimų. Įstatymų projektuose nepateikiama naujų sąvokų ir jas įvardijančių terminų.

11. Ar Įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektų nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Centrinis mokesčių administratorius turės nustatyti tvarką, kuria vadovaudamasis mokesčių administratorius priims sprendimus dėl kreipimosi į teismą su prašymu laikinai apriboti juridinio asmens veiklą ar panaikinti teismo anksčiau priimtą sprendimą laikai riboti juridinio asmens veiklą.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų biudžeto lėšų nereiks. Vertinant lūkesčius dėl geresnio mokesčių administravimo, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos vertinimu, siūlomas reguliavimas padėtų išvengti galimų bendrų 197 mln. eurų biudžeto pajamų iš mokesčių praradimų. Ši suma susidėtų iš 157,5 mln. eurų pridėtinės vertės mokesčio, 30,5 mln. eurų pelno mokesčio ir 9 mln. eurų akcizų.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados
 Nėra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai: „mokesčių mokėtojai“, „minimalūs patikimo mokesčių mokėtojo kriterijai“, „juridinio asmens veiklos ribojimas“, „hipoteka“, „administracinė atsakomybė“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
 Nėra.